

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Апанасенко К.І.

к.ю.н., доцент,

Чернігівський національний технологічний університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ У СФЕРІ ЦІН І ЦІНОУТВОРЕННЯ: СПРОБА КЛАСИФІКАЦІЇ

Останніми роками в Україні відбувається оновлення законодавства про ціни і ціно- (тарифо-) утворення у зв'язку з реформами в окремих галузях господарювання (насамперед, у житлово-комунальному господарстві, аграрному секторі економіки тощо), а в минулому році прийнято новий Закон України «Про ціни і ціноутворення». В юридичній літературі поки що відповідні зміни не отримали наукового аналізу, як і питання структурування законодавства у сфері ціноутворення. Тому актуальним видається завдання дослідити, якими є основні групи законодавчих актів про ціни і ціноутворення в Україні на сьогоднішній день, чи здатні вони забезпечити належне прозоре регулювання відповідної групи правовідносин.

Законодавство про ціни і ціноутворення в Україні ґрунтується на Конституції України, згідно з якою (п. 3 ст. 116) проведення цінової політики забезпечується Кабінетом Міністрів України. Базовим для цього законодавства є Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21 червня 2012р., що визначає основні засади цінової політики, регулює відносини, що виникають у процесі формування, встановлення та застосування цін, а також здійснення державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення. Окремі норми про ціноутворення містяться в таких кодифікованих актах законодавства, як: Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р., Господарський кодекс України від 16 січня 2003р. (гл.21). Відповідні правові норми є засадничими для формування нормативно-правової бази про ціноутворення (тарифоутворення). Зважаючи на безпосередній предмет правового регулювання, законодавчі акти у сфері цін і ціноутворення, на нашу думку, можна виокремити у наступні блоки:

1) закони та підзаконні нормативно-правові акти, які регламентують порядок формування і застосування цін на окремі види товарів, робіт, послуг, результати іншої суспільно корисної діяльності. Наприклад, це Закони «Про теплопостачання» від 2 червня 2005 р., «Про житлово-комунальні послуги» від 24 червня 2004 р., «Про питну воду і питне

водопостачання» від 10 січня 2002р., «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 р., «Про поштовий зв'язок» від 4 жовтня 2001 р., «Про автомобільний транспорт» від 5 квітня 2001р. та інші. У цих законах містяться розділи (глави або статті), присвячені порядку формування цін (тарифів). Крім того, слід враховувати, що окремі українські закони містять короткі норми про те, як має визначатись ціна на ту чи іншу продукцію, послугу, роботу (наприклад, згідно з ч. 1 ст. 69 Закону «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. ціна викупу акцій не може бути меншою, ніж їх ринкова вартість).

Підзаконними актами в цьому блоці законодавства є постанови Уряду України, якими затверджуються методики і порядки ціно-(тарифо-) утворення, та нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади. Наприклад, це постанови КМУ «Питання декларування зміни оптово-відпускних цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення, які закупаються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів» від 13 серпня 2012 р. № 794, «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» від 1 червня 2011 р. № 869, наказ Міністерства економіки України і Держкомпідприємництва України «Про затвердження Порядку розрахунку цін на послуги та оренду торгових приміщень (площ) та їх обслуговування на ринках з продажу продовольчих та непродовольчих товарів» від 30 червня 2009р. № 638/109. До цієї групи можна віднести також підзаконні нормативно-правові акти, якими встановлюються державні регульовані ціни (наприклад, постанова Уряду України «Про затвердження мінімально допустимого рівня цін на молоко на 2012 рік» від 22 серпня 2012 р. № 807);

2) закони, укази Президента України, постанови Уряду України, якими визначається компетенція і правовий статус органів державної влади і місцевого самоврядування у галузі формування цін і тарифів. Це, наприклад, Закони «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997р., «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 9 липня 2010 р., Указ Президента України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг» від 23 листопада 2011 р. №1073/2011. На даний час більш-менш комплексно повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у галузі ціноутворення визначаються постановою Уряду України «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» від 25 грудня 1996 р. № 1548;

3) закони та підзаконні нормативно-правові акти у сфері антимонопольно-конкурентного регулювання, що містять спеціальні норми-заборони щодо недобросовісного застосування цін як засобу конкурентної боротьби (зокрема, Закони України «Про природні

монополії» від 20 квітня 2000 р., «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р., «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р.);

4) нормативно-правові акти у сфері валютного регулювання (насамперед, Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 р. № 15-93). Хоча у Декреті не містяться норми щодо власне формування цін, однак правила про те, в якій валюті мають здійснюватись розрахунки між учасниками цивільного обігу в Україні, прямо вказують і на те, в якій валюті мають визначатись ціни;

5) законодавство у сфері оцінки майна також можна визнати складовою цінового законодавства, оскільки визначена за його правилами вартість майна, майнових прав обов'язково має використовуватись у разі приватизації та іншого відчуження державного чи комунального майна, у випадках його застави та в інших випадках, передбачених законодавством, і за домовленістю сторін (ст. 7 Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р.);

б) окремі норми Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р. (пп.14.1.71, 14.1.219 ч. 1 ст. 14, ст. 39 та ін.), Митного кодексу України від 13 березня 2012 р. (розд. III), якими встановлені спеціальні правила визначення цін, митної вартості товарів у цілях податкового і митного регулювання;

7) акти біржового законодавства, що визначають спеціальні процедури формування цін у разі продажу товарів, цінних паперів на біржах (базовими є Закони «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р., «Про товарну біржу» від 10 грудня 1991 р.);

8) нормативно-правові акти (їх окремі глави чи статті) у сфері управління державним і комунальним сектором економіки, включаючи акти приватизаційного, орендного, концесійного законодавства та законодавства про здійснення державних закупівель. Базовими тут є Закони «Про приватизацію державного майна» від 4 березня 1992 р., «Про оренду державного та комунального майна» від 10 квітня 1992 р., «Про концесії» від 16 липня 1999 р., «Про здійснення державних закупівель» від 1 червня 2010 р., Методика розрахунку і порядок використання плати за оренду державного майна, затверджена постановою КМУ від 4 жовтня 1995 р. № 786; Методика розрахунку концесійних платежів, затверджена постановою КМУ від 12 квітня 2000 р. №639. Відповідними законами і прийнятими на їх виконання підзаконними актами визначаються правила про ціну продажу, передачі в оренду чи концесію об'єктів державного і комунального секторів економіки, регулюються відносини щодо визначення ціни на товари, роботи і послуги, що закуповуються за рахунок бюджетних коштів;

9) закони, укази Президента України та постанови Уряду України у сфері контролю за ціноутворенням. Крім норм Закону «Про ціни і ціноутворення», це й Закон «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р., указ Президента України «Питання реалізації державної політики з контролю за цінами» від 30 березня 2012 р. № 236/2012 тощо.

Нормативні акти органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади не є актами законодавства, однак вони також забезпечують цінове регулювання. Цими актами, у межах компетенції відповідних органів, встановлюються державні регульовані ціни на окремі види товарів, робіт і послуг (наприклад, на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, послуги у сфері перевезень пасажирів). Доцільно згадати також договори (меморандуми) між обласними державними адміністраціями, Урядом України та виробниками соціально важливих груп продовольчих товарів щодо формування цін, які стали укладатись в умовах світової економічної кризи [1]. Хоча меморандуми є радше актами соціально-зобов'язального характеру, елемент правового навантаження вони містять.

Отже, законодавство у галузі цін і ціноутворення є надзвичайно розгалуженим, містить цілі групи нормативно-правових актів, що регулюють окремі аспекти відносин у сфері формування й контролю за ціноутворенням (визначають компетенцію уповноважених органів влади, детальні методики формування цін тощо). Декілька років тому вчені-економісти відзначали, що розмаїття законодавчих актів у сфері житлово-комунального законодавства не забезпечило очікуваного впорядкування відносин з тарифоутворення у цій галузі, а навпаки – збільшило плутанину, викликану неузгодженістю та взаємним дублюванням ряду їх положень [2, с. 28]. На жаль, ситуація на краще не змінюється; визначена вище система цінового законодавства не забезпечує комплексності в регулюванні відповідних правовідносин. Тому робота у напрямку вдосконалення законодавства має тривати, як і дослідження з порушеної нами тематики.

Список використаних джерел:

1. Вертіль О. До солодкого меморандуму – оперативні групи // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 162. – 3 вересня. – С. 5; Вертіль О. Ціни на хліб регулюватиме меморандум // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 148. – 12 серпня. – С. 5; Галаур С. Влада домовляється з хлібопеками // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 123. – 8 липня.

2. Богачов С., Жданко Є. Особливості сучасного тарифоутворення на послуги ЖКГ в Україні // Економіка України. – 2010. – № 11. – С. 26–34.